

Шкідливе "надкушування" і загромодження господарського законодавства

Із моменту прийняття Господарського кодексу України минуло вже десятиріччя його було схвалено у січні 2003 року одночасно з Цивільним кодексом України. За цей час правове поле у сфері господарювання устатковалося навколо ГК, він виправдав довіру українців з багатьох параметрів. Однак протягом усього цього часу не припиняються спроби викинути з кодексу ту чи іншу невигідну тим чи іншим вузьким колам норму, що стоїть на захисті публічних інтересів, а то й вирвати з його контексту цілі шматки нормативного матеріалу. Про невиправданість таких спроб неодноразово сповіщалося у публікаціях, так і в листах до компетентних органів. Однак створення штучних перешкод у розвитку господарського права України та нав'язуванням декодифікації господарського законодавства не припиняються.

От і зараз на розгляд Верховної Ради України подано два законопроекти, які пропонують вивести певний шмат суспільних відносин зі сфери дії принципів і загальних положень Господарського кодексу. Йдеться про проект Закону України "Про товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю" №2011, внесений 14.01.2013 р., та проект Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" №2011-1, внесений 25.01.2013 р.

Проекти передбачають не удосконалення кодексів, а нагромодження нових законів щодо цих суб'єктів господарювання, які виводяться з під дії загальних кодифікованих норм, що вже виправдали себе. Такий підхід до законопроектної роботи є невірним з низки причин. Головною з них є те, що він порушує конституційний принцип рівності суб'єктів господарювання перед законом, на забезпечення якого спрямована кодифікація (що яскраво підкреслює її необхідність).

Так, згідно з прикінцевими положеннями законопроекту №2011 з дня набрання чинності Законом статті 2 - 23 Закону України "Про господарські товариства", статті 88, 90, 93, 96, 98, 99, частини друга та третя статті 100, стаття 104, частини перша, п'ята та шоста статті 107, частини третя та четверта статті 109, статті 111, 115 - 118 Цивільного кодексу України, а також частини друга та четверта статті 57, стаття 61, частина сьома статті 65, статті 80, 82, 84, 85, частини перша та друга статті 86, статті 87, 88, 91 Господарського кодексу України втрачають чинність у частині, що стосується товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю. Це означає, що з питань, врегульованих рівним чином щодо всіх суб'єктів господарювання (Господарський кодекс) та відповідно щодо всіх видів господарських товариств (Закон "Про господарські товариства") може бути й буде застосоване відмінне від загальних норм регулювання.

Законопроект №2011-1 намагається вивести з-під дії Господарського кодексу ще більше коло суб'єктів господарювання - всі види господарських товариств, приватні підприємства та інші види підприємств, а також втрутитися в інші сфери, які не мають прямого відношення до ТОВ та ТДВ, зокрема, виключити з ГК статтю про недійсність господарського зобов'язання та низку інших норм. Виникає запитання, чи не в цьому основна мета законопроекту - відновити лазівку для махінацій, нещодавно ліквідовану прийняттям Податкового кодексу, яка раніше була створена фактичним блокуванням дії ст.207 ГК України шляхом надання роз'яснень вищих судових органів на користь пріоритету норм ст.ст.203, 227 Цивільного кодексу.

Так само законопроект №2011-1 виводить ТОВ та ТДВ з-під дії передбачених Законом "Про господарські товариства" норм, що є загальними для всіх видів господарських товариств.

Нічим не обгрунтована в законопроекті №2011-1 тенденція прив'язування проєктованих норм виключно до Цивільного кодексу України та виключення відповідних норм із Господарського кодексу. Це є невиправданим з точки зору законотворчості, оскільки в Господарському кодексі кодифіковано норми щодо всіх суб'єктів

господарювання, у тому числі тих, що не входять до сфери регулювання Цивільного кодексу (державних та комунальних підприємств, багатьох інших). Звертаємо увагу, що Господарський кодекс охоплює набагато ширший спектр відносин порівняно з Цивільним кодексом. У ньому кодифіковано права і обов'язки набагато ширшого кола суб'єктів господарювання, причому не тільки у горизонтальних, а й у вертикальних та інших відносинах. Системний погляд на більш широке коло відносин нерідко дає якісно новий результат. У Цивільному кодексі кодифіковано правове регулювання лише горизонтальних відносин і щодо обмеженого кола суб'єктів. А тому кодифікаційні норми ГК повинні мати пріоритет перед нормами Цивільного кодексу, і прив'язка до ГК при проектуванні нових норм у сфері господарювання у будь-якому разі необхідна. Тут не можна обійтися виключенням з нього нині чинних норм. Слід наголосити ще раз, що декодифікація господарського законодавства протирічить Конституції України, зокрема, передбаченому нею принципу рівності суб'єктів господарювання та обов'язку держави гарантувати її.

Окрім того, в законопроекті №2011-1 вже вкотре зроблена неконституційна спроба виключити із числа суб'єктів господарювання приватні підприємства. Численні приватні підприємства не завдають ніякої шкоди для економіки, а отже, немає підстав примушувати їх реорганізуватися. Реформування задля реформування немає сенсу. Тим більше, що заборона організаційно-правової форми приватних підприємств означатиме антиконституційне звуження існуючого об'єму прав і свобод (див. ст.22 Конституції). А от виключення із числа суб'єктів господарювання підприємств з іноземними інвестиціями, іноземних підприємств здатне завдати шкоди публічним інтересам. Тому цього не можна робити. Також невиннованою є спроба внести зміни до правового статусу повних та командитних товариств Законом України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю".

З іншого боку, застосований у законопроектах підхід є нераціональним з точки зору економії правових засобів, він сприяє невиннованому розбухання нормативного матеріалу, чому в дійсності перешкоджає кодифікація, яка, навпаки, слугує його скороченню. Він порушує і норми Закону України "Про основи державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" від 11.09.2003 р., зокрема, принципи ефективності, збалансованості, послідовності регуляторної діяльності тощо.

Таким чином, подані на розгляд Верховної Ради України законопроекти потребують переробки. Проект закону має бути сформований як проект закону про внесення змін та доповнень до чинного Закону України "Про господарські товариства", що дасть змогу суттєво скоротити нормативний матеріал. Із Цивільного кодексу України відповідні норми слід виключити для усунення дублювання. При цьому ні в якому разі не можна передбачати виключення загальних норм про різні види господарських товариств із Господарського кодексу України, а також виведення ТОВ та ТДВ з-під дії принципів і загальних положень ГК, оскільки це може призводити до порушення конституційного принципу рівності суб'єктів господарювання. Відповідно не буде потреби у зайвому описі правового статусу ТОВ та ТДВ там, де в цьому немає нагальної практичної потреби.

Розвиток законодавства щодо ТОВ та ТДВ доцільніше здійснювати по ключових точках, де практика вимагає негайного внесення змін чи доповнень. Не потрібно плодити норми про всяк випадок, адже у рамках сучасної правової системи немає завдання охопити законодавством всі практичні ситуації, а лише ті, які неможливо залишити для саморегуляції. Окрім того, точковий підхід дозволить вимагати обґрунтування за кожною новою нормою, що є цілком доцільним, і буде перешкоджати проведенню у великому масиві норм під коротким загальним обґрунтуванням законодавчо недоцільних норм, запроектованих в інтересах вузького кола осіб.

Таким чином, законопроект скоротиться в разі й буде включати лише раціональне зерно, на що і слід направляти зусилля у законопроектній роботі. Такий підхід відповідає Конституції України, а також є більш доцільним з точки зору економії правових засобів.

Декодифікація суперечить Конституції, перешкоджає як правотворчості, так і правозастосуванню.

P.S. Матеріал підготовано за результатами аналізу зазначених законопроектів в Інституті економіко-правових досліджень НАН України.

Світлана ГРУДНИЦЬКА

[Юридичний вісник України](#) №16, 20-26 квітня 2013

Джерело: smi.liga.net
20.04.2013